

ОГЛЕДАЛО

МЕСЕЧНИК НА КНИЖЕВНИТЕ ПРЕВЕДУВАЧИ НА МАКЕДОНИЈА

ГОДИНА XXVI - БРОЈ 231/232

СКОПЈЕ, НОЕМВРИ-ДЕКЕМВРИ 2015 ГОД.

ЦЕНА 45 ДЕН.

ОГЛЕДАЛО

ОГЛЕДАЛО

Месечник на книжевните
преведувачи на Македонија

ИЗДАВАЧ

Сојуз на литературните преведувачи
на Македонија

РЕДАКЦИЈА

Маргарита Маленкова
Стефан Симовски
Јован Таковски
Ресул Шабани
Ташко Ширилов
(главен уредник)

АДРЕСА

Поштенски фах број 3
1000 Скопје

ЖИРО-СМЕТКА
300-0000008431-60

Комерцијална Банка а.д. Скопје

Ракописите не се враќаат
Годишна претплата 300 денари
За странство 600 денари

ПЕЧАТНИЦА

„ГРАФО-ДЕН“ - Скопје
Тираж: 1.000 примероци

Издавањето на „Огледало“
материјално е помогнато од
Министерството за култура на РМ

ISSN 0351-2126

Фактори за квалитетот на усното преведување

Пишуваат:

д-р Даринка Маролова
д-р Ева Ѓоргиевска

Досега повеќепати е зборувано за преведувањето и за факторите кои влијаат врз квалитетот на транслатот. Но многу поретко се зборува за факторите кои влијаат врз квалитетот на транслатот при толкувањето, како усна репродукција на оригиналниот дискурс. За таа цел во продолжение се нуди листата што произлезе од нашето подолго истражување на толкувањето, поточно на факторите кои посредно или непосредно влијаат врз него. Овде ќе ги спомнеме и ќе ги образложиме во кратки црти следниве: учесниците во толкувачкиот чин, односно говорителот, толкувачот и слушателот; двата текста, појдовниот и текстот-цел, кодирани со два различни система; степенот на блискост меѓу јазиците и културите; некои надворешни фактори, како што се наредбата на транслацијата, ситуацијата во која се одвива транслацијата, целта на транслацијата, времето, техничките услови и сл.

- Говорителот (продуцент, испраќач на пораката) поседува сопствени знаења, способности, гледишта, ставови, искуства, па во зависност од тоа, неговите излагања може да бидат различни во однос на должината, брзината, разбирливоста, збиеноста и степенот на познатоста на информациите и сл. Тој има на ум дека ќе биде толкуван – пожелно е претходно да му се укаже на тоа - и можно е често да повторува, да наведува примери, да дообјаснува, да гестикулира и сл. Ако, пак, зборува некомуникативно, брзо, монотонно и ако згора на тоа чита тешко разбирлив и компримиран текст без редувантни елементи, се попречува толкувањето.

- Појдовниот текст (изворен текст, оригинал и сл.) всушност претставува порака (соопштение, информација наменета за слушателот) формулирана со вербални и поткрепена со невербални средства, која има сопствена цел и се наоѓа во одредена ситуација. Појдовниот текст своето влијание врз целиот транслатски процес може да го остварува преку: тематиката, содржината, пресупозициите, структурата, невербалните елементи, лексиката, синтаксата и супraseгментните особини. Супraseгментни особини на текстот може да бидат интонацијата, акцентот, темпото итн. (Норд 1991:137.) Сите нив Норд (1991:92) ги нарекува внатрешнотекстуални (интратекстуални) фактори, а овде може да се додадат и некои други важни составни делови на текстот: формата, референцијата, односно односот на јазикот кон светот (Фатер 2005:11), елокуцијата, односно функцијата на исказот (Фатер 2005:15), кохерентноста, односно смисловниот континуитет (Беојгранде/Дреслер 1981:88), темата и ремата, кои се во врска со длабинската семантичка структура на реченицата - тема е даденото, појдовната точка на комуникацијата, она што е познато и што се повторува, ремата го истакнува она што е ново како информација (Чернов 1977 : 94) - редувантите и типологијата на текстот. Постојат: информативни (кои ја нагласуваат содржината); експресивни (кои ја нагласуваат формата) и оперативни текстови (кои го нагласуваат апелот) (Рајс 1983 : 36). Черњаховскаја (1977 : 86) користи друга терминологија и ги именува текстовите како: информативни, емоционални и прагматски.

- Толкувачот е примач на пораката, кодирана со јазикот на испраќачот, и е испраќач на пораката откако ќе ја декодира и ќе ја кодира во другиот јазик.

Како слушател толкувачот се занимава со односот меѓу зборот и смислата, а како говорител со обратниот однос. (Селескович 1991 : 44) Толкувачот го остварува своето влијание врз процесот на толкувањето со своите знаења и умења, лични карактеристики и способности, искуства, ставови, компетенции, со психофизичката состојба и сл.

- Транслатот (текст-цел) влијае врз успешноста на толкувањето со тоа што ја постигнал или не ја постигнал својата цел. Рајс/Фермер (1991 : 100) велат дека е поважно да биде постигната целта на транслацијата, од самиот чин на преведувањето.

- Степенот на блискоста меѓу јазиците и културите влијае во голема мера врз успешноста на толкувањето, кое се одвива дотолку полесно колку што се поблиски јазиците и културите.

- Секоја порака е наменета за одреден слушател (реципиент, примач, адресат): „За реципиентите и за нивните ситуации преведувачот не мора да биде свесен, тие не мора да бидат егзактно именувани; - но тие се овде“ (Рајс/Фермер 1991 : 85) (превод Д.М.).

Слушателот го остварува своето влијание врз толкувачот, а некогаш и врз самиот говорител преку повратната информација, поради што Фелдвег (1996 : 182) го застапува мислењето дека толкувањето е многу повеќе кружен отколку линеарен процес. Повратната информација може некогаш да го стави толкувачот во непријатна ситуација ако се состои во негодување.

- Вонјазичните околности влијаат во голема мера врз квалитетот

(Продолжува на стр. 7)

Фактори за квалитетот на усното преведување

д-р Даринка Маролова
д-р Ева Ѓорѓиевска

До сега повеќе пати е зборувано за преведувањето и за факторите кои влијаат на квалитетот на транслатот. Но, многу поретко се зборува за факторите кои влијаат врз квалитетот на транслатот при толкувањето, како усна репродукција на оригиналниот дискурс. За таа цел во продолжение се нуди листата што произлезе од нашето подолго истражување на толкувањето, поточно на факторите кои посредно или непосредно влијаат врз него. Овде ќе ги спомнеме и ќе ги образложиме во кратки црти следниве: учесниците во толкувачкиот чин, односно говорителот, толкувачот и слушателот; двата текста, појдовниот и текстот-цел, кодирани со два различни система; степенот на блискост меѓу јазиците и културите; некои надворешни фактори, како што се наредбата на транслацијата, ситуацијата во која се одвива транслацијата, целта на транслацијата, времето, техничките услови и сл.

- Говорителот (продуцент, испраќач на пораката) поседува сопствени знаења, способности, гледишта, ставови, искуства, па во зависност од тоа, неговите излагања можат да бидат различни во однос на должината, брзината, разбирливоста, збиеноста и степенот на познатоста на информациите и сл. Тој има на ум дека ќе биде толкуван – пожелно е претходно да му се укаже на тоа - и можно е често да повторува, да наведува примери, да дообјаснува, да гестикуира и сл. Ако, пак, зборува некомуникативно, брзо, монотono и ако згора на тоа чита тешко разбирлив и компримиран текст без редувантни елементи, се попречува толкувањето.

- Појдовниот текст (изворен текст, оригинал и сл.) всушност претставува порака (соопштение, информација наменета за слушателот) формулирана со вербални и поткрепена со невербални средства, која има сопствена цел и се наоѓа во одредена ситуација. Појдовниот текст своето влијание врз целиот транслатски процес може да го остварува преку: тематиката, содржината, пресупозициите, структурата, невербалните елементи, лекската, синтаксата и супraseгментните особини. Супraseгментни особини на текстот можат да бидат интонација, акцентот, темпото итн. (Норд 1991:137). Сите нив Норд (1991:92) ги нарекува внатрешнотекстуални (интратекстуални) фактори, а овде можат да се додадат и некои други важни составни делови на текстот: формата, референцијата, односно односот на јазикот кон светот (Фатер 2005:11), илокуцијата, односно функцијата на исказот (Фатер 2005:15), кохерентноста, односно смисловниот континуитет (Беојгранде/Дреслер 1981:88), темата и ремата, кои се во врска со длабинската семантичка структура на реченицата - тема е даденото,

појдовната точка на комуникацијата, она што е познато и што се повторува, ремата го истакнува она што е ново како информација (Чернов 1977:94) - редувантите и типологијата на текстот. Постојат: информативни (кои ја нагласуваат содржината); експресивни (кои ја нагласуваат формата) и оперативни текстови (кои го нагласуваат апелот) (Рајс 1983:36). Черњаховскаја (1977:86) користи друга терминологија и ги именува текстовите како: информативни, емоционални и прагматски.

- Толкувачот е примач на пораката, кодирана со јазикот на испраќачот, и е испраќач на пораката откако ќе ја декодира и ќе ја кодира во другиот јазик. Како слушател толкувачот се занимава со односот меѓу зборот и смислата, а како говорител со обратниот однос. (Селескович 1991:44) Толкувачот го остварува своето влијание врз процесот на толкување со своите знаења и умеања, лични карактеристики и способности, искуства, ставови, компетенции, психофизичката состојба и сл.

- Транслатот (текст-цел) влијае врз успешноста на толкувањето со тоа што ја постигнал или не ја постигнал својата цел. Рајс/Фермер (1991:100) велат дека е поважно да биде постигната целта на транслацијата, од самиот чин на преведување.

- Степенот на блискост меѓу јазиците и културите влијае во голема мера врз успешноста на толкувањето, кое се одвива дотолку полесно колку што се поблиски јазиците и културите.

- Секоја порака е наменета за одреден слушател (реципиент, примач, адресат): „За реципиентите и за нивните ситуации преведувачот не мора да биде свесен, тие не мора да бидат егзактно именувани; - но тие се *овде*“ (Рајс/Фермер 1991:85) (превод Д.М.)

Слушателот го остварува своето влијание врз толкувачот, а некогаш и врз самиот говорител преку повратната информација, поради што Фелдвег (1996:182) го застапува мислењето дека толкувањето е многу повеќе кружен отколку линеарен процес. Повратната информација може некогаш да го стави толкувачот во непријатна ситуација ако се состои во негодување.

- Вонјазичните околности влијаат во голема мера врз квалитетот на транслатот: времето што му стои на располагање на толкувачот, времетраењето на самиот толкувачки ангажман, надоместокот за толкувачот, техничките услови, достапноста на помошни материјали (проспекти, претходно изготвени програми, список на учесници и сл.) и многу други, а за едни од најважните може да се сметаат ситуацијата и иницијаторот. Секој текст (било говорен или пишуван) е сместен во одредена ситуација. Ситуацијата, која Пепке (1994:107) ја разбира како културен, историски или економско-социјален простор, може да биде најразлична, на пример, комуникациските партнери можат да бидат просторно, временски или социјално многу оддалечени едни од други. А иницијаторот (интересент, нарачател, налогодавач) на

транслацијата го наредува толкувачкиот процес затоа што има потреба од толкувачката услуга. Тој има централна улога, а сепак е многу малку забележуван. Иницијатор може да биде самиот говорител, самиот слушател или трето лице. Иницијаторот го остварува влијанието врз толкувачот преку налогот за толкување, чие исполнување всушност претставува цел за толкувачот. Ако толкувачот, познавајќи ги своите лични граници, не се чувствува способен да ги исполни барањата на нарачателот, треба да го одбие налогот. Членовите на Меѓународната асоцијација на конференциски толкувачи (АПС) велат: „Членовите на Асоцијацијата нема да прифатат ниту една задача за која не се квалификувани. Прифаќањето на задачата треба да подразбира морална определба од страна на секој нејзин член кој ќе работи со целосна професионалност“. (Фелдвег 1996:291) (превод Е.Ѓ.)

Заклучок:

Досега во науката за преведувањето и толкувањето многу често се наметнувале дискусии и постојано се трагало по научни решенија за проблемите во врска со дејностите преведување и толкување. Објавени се и сè уште се објавуваат многубројни статии, студии, книги во кои проблематиката поврзана со преведувањето и толкувањето се проучува од теориско и практично гледиште. Науката за преведувањето и толкувањето се развивала и се развива врз основа на записите на преведувачите за дилемите и проблемите со кои се среќавале во својата дејност, но и врз основа на критичките оценки на конкретните преведувачки остварувања од антиката па до денес. Токму затоа предочувањето на факторите кои учествуваат во чинот на усно преведување може значајно да придонесе во натамошната анализа на практичните услови кои го дефинираат квалитетот на толкувањето.

Библиографија

1. Beaugrande, R. de/Dressler, W.U.: Einführung in die Textlinguistik. Tübingen: Niemeyer 1981
2. Feldweg, E.: *Der Konferenzdolmetscher im internationalen Kommunikationsprozess*. Heidelberg: Groos, 1996.
3. Nord, Ch.: *Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*. Heidelberg: Groos, 1991.
4. Pöpcke, F.: Textverstehen-Textübersetzen-Übersetzungskritik. In: Snell-Hornby, M. (Hrsg.): *Übersetzungswissenschaft - Eine neue Orientierung. Zur Integration von Theorie und Praxis*. Tübingen/Basel: Francke, 1994, 106-132.
5. Reiß, K.: Texttyp und Übersetzungsmethode. Der operative Text. Heidelberg: Groos 1983.
6. Reiß, K./Vermeer, H.J.: *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie* Tübingen: Niemeyer, 1991.

7. Seleskovtch, D.: Zur Theorie des Dolmetschens. In: Kapp, V. (Hrsg.): *Übersetzer und Dolmetscher. Theoretische Grundlagen, Ausbildung, Berufspraxis*. Tübingen: Francke, 1991, 37-49.
8. Vater, H.: *Referenz-Linguistik*. München: Fink, 2005.
9. Černov, G.V.: Kumulative dynamische semantische Analyse des Eingangstextes beim Simultandolmetschen. In: Kade, O. (Hrsg.): *Vermittelte Kommunikation, Sprachmittlung, Translation*. Vorträge der Konferenz "Übersetzungstheorie und wissenschaftliche Grundlagen der Ausbildung von Sprachmittlern" am Moskauer Staatlichen Pädagogischen Institut für Fremdsprachen "Maurice Thorez" vom 13. Bis 16. Mai 1975. Leipzig: Enzyklopädie 1977, 93-104.
10. Černjachovskaja, L.A.: Sinnstruktur und syntaktische Umformung beim Übersetzen. In: Kade, O. (Hrsg.): *Vermittelte Kommunikation, Sprachmittlung, Translation*. Vorträge der Konferenz "Übersetzungstheorie und wissenschaftliche Grundlagen der Ausbildung von Sprachmittlern" am Moskauer Staatlichen Pädagogischen Institut für Fremdsprachen "Maurice Thorez" vom 13. Bis 16. Mai 1975. Leipzig: Enzyklopädie 1977, 86-92.